

Le radici medievali dei rapporti economici italo-ungheresi

Az olasz-magyar gazdasági kapcsolatok középkori gyökerei

Le radici dei rapporti economici italo-ungheresi, ancora oggi consistenti, risalgono ai tempi della conquista della patria. Gli avventurieri ungheresi di ritorno dai viaggi in Italia portarono con sé degli schiavi, i quali, con le loro conoscenze agricole e artigiane, influenzarono spiritualmente e culturalmente i conquistatori ungheresi, ricoprendo un ruolo importante anche nella diffusione del cristianesimo in Ungheria. Fra i nomi dei coloni stranieri invitati da re Stefano troviamo numerosi italiani. I nuovi arrivati all'attività agricola preferirono l'artigianato e il commercio, diventando a tutti gli effetti cittadini del regno.

Le relazioni commerciali fra i due paesi si intensificarono durante l'epoca di re Ladislao. Grazie all'acquisizione delle città commerciali croate e dalmate, gli scambi fra la penisola italiana e l'Ungheria presero vigore, alla Strada Hungarorum sulla terra ferma (che gli ungheresi già utilizzavano al tempo della conquista della patria) venne privilegiata la traversata sul mare Adriatico dal porto della città di Zengg o Zára. A partire dal 1200 fra l'Ungheria e Venezia si svolse un regolare flusso commerciale; uomini d'affari e commercianti della repubblica finirono per trasferirsi nel nostro paese. Al 1200 risale il primo accordo scritto fra Ungheria e Venezia che assicurava libera circolazione e libero commercio fra i cittadini dei due stati e stabiliva facilitazioni fiscali ai commercianti di entrambi i paesi. Le esportazioni ungheresi consistevano soprattutto di metalli preziosi: a Venezia nel 1200 si batteva la lira d'argento e l'Ungheria poté garantirle il fabbisogno di metallo, così come all'Austria e alle città tedesche. Dopo l'incursione dei Tartari del 1241 le relazioni bilaterali si interruppero per un breve periodo.

Venezia a parte, durante il medioevo importanti rapporti economici legavano l'Ungheria a Firenze. Firenze era il centro finanziario dell'Italia medievale, le sue banche (Peruzzi, Bardi, Medici, Spini) nel 1300 produssero significativi interessi anche in

A napjainkban is dominans olasz – magyar gazdasági kapcsolatok gyökerei egészen a honfoglalás koráig nyúlnak vissza. A kalandozó magyarok itáliai útjaikról rabszolgákat is hoznak magukkal, akik mezőgazdasági és kézműves ismereteikkel együtt szellemi és kulturális befolyást gyakorolnak a magyar hódítókra, s fontos szerepük lesz a kereszténység magyarországi elterjesztésében is. Szent István király külföldről hívott telepesei között számos olasz nevet találunk, az országunkba érkezők a földművelő tevékenység helyett már főleg iparral és kereskedelemmel foglalkoznak, s a magyar királyi városok polgárai lesznek.

Kétoldalú kereskedelmi kapcsolataink Szent László király idején egyre szorosabbá válnak, a horvát és dalmát kereskedővárosok megszerzésével az Itáliai-félsziget és Magyarország közötti gazdasági kapcsolatok megélnéülnek, a szárazföldi Strada Hungarorum mellett (amelyet még honfoglaló magyarjaink használtak), egyre kedveltebb az Adriai – tengeren történő átkelés Zengg vagy Zára városának kikötőjéből. Az 1200-as évektől kezdve Magyarország és Velence között ez utóbbi rendszeres kereskedelmi útvonalként funkcionált, így a köztársaság üzletemberei és kereskedői szívesen telepedtek le országunkban. Az 1200-as évekből származik az első magyar – velencei írásos kereskedelmi egyezmény, amely biztosította a kölcsönös szabad közlekedést és kereskedést a két állam polgárai között, illetve általános vámkedvezményt nyújtott a két ország kereskedőinek. A magyar kivitt elsődlegesen a nemesfém jellemezte, Velencében az 1200-as évekig ezüstlírakat vertek, ehhez Ausztria és a német városok mellett Magyarország biztosította a fémszükségletet. Az 1241-es tatárjárás után rövid időre megszakadnak a kétoldalú kapcsolatok.

Velence mellett a középkorban fontosak a Firenzéhez fűződő magyar gazdasági kapcsolatok. Firenze pénzügyi központ a középkori Itáliában, bankházai (Peruzzi, Bardi, Medici, Spini) komoly érdekliséggel rendelkeznek az 1300-as években Magyarországon is. Nagy Lajos királysága alatt firenzei kereskedő cégek kirendeltségei működtek hazánkban, illetve egyes

Ungheria. Sotto il regno di Luigi il Grande, nel nostro paese operavano filiali di imprese commerciali fiorentine e alcune società italiane ebbero un'influenza decisiva nello sfruttamento di miniere di rame. Sigismondo di Lussemburgo nel 1433 strinse con Venezia un nuovo patto che sanciva la libera circolazione dei commercianti sui reciproci possedimenti. Durante la lotta contro i Turchi, Venezia aiutò l'esercito di Mattia Corvino con sessantamila ducati all'anno. Quando la questione turca passò in secondo piano, tuttavia, gli aiuti cessarono.

Le grandi scoperte geografiche in Estremo Oriente significarono per Venezia il pericolo dell'interruzione di rapporti economici esclusivi e la repubblica cercò pertanto di tutelare i rapporti commerciali con l'Ungheria. Fu un periodo importante per le relazioni fra i due paesi anche perché su commissione di Mattia Corvino iniziò l'esportazione dall'Ungheria del bestiame che i commercianti ungheresi scambiavano con merci preziose e articoli di lusso. Dopo la disfatta di Mohács, la fornitura di bovini all'Italia entrò in pericolo dal momento che il parlamento fece arrestare l'esportazione di bestiame da macello. Per di più, a causa del pericolo turco, molti commercianti italiani fuggirono dall'Ungheria. Nel 1540 si fece strada una nuova possibilità di esportazione a Venezia di grano e segale ungheresi.

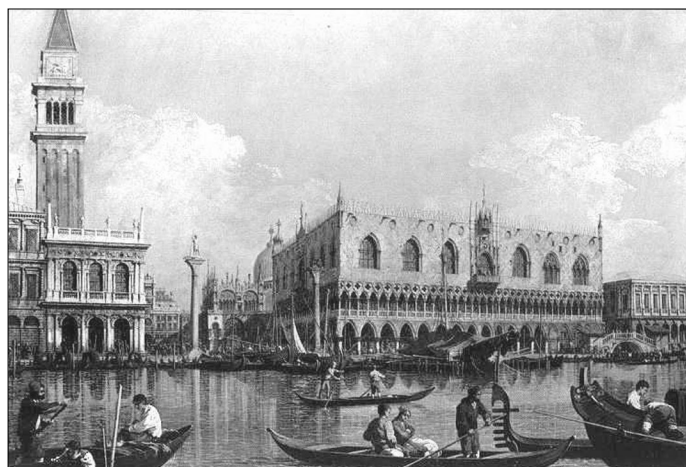
Nel 1600 i rapporti economici comportarono principalmente una collaborazione commerciale fra la Transilvania e Venezia. Il principe Gábor Bethlen ogni anno riforniva la repubblica di settanta-ottantamila libbre di mercurio, cera e rame, tre-quattromila pezzi di bovini da macello, venticinque-trentamila pelli bovine e altri articoli utili. In cambio dall'Italia si ricevevano denaro, tessuti di lana e seta. Venezia era vincolata da secoli all'importazione di generi alimentari e una gran parte del fabbisogno di carne veniva soddisfatto proprio dall'Ungheria. Nel 1600 la corte viennese sospese il permesso di accaparramento dei beni accordato ai veneziani e questi, evitando i territori austriaci, fecero pervenire i loro rifornimenti dal mare attraverso la Croazia o i territori turchi. Dai possedimenti croati della famiglia Zrínyi nel corso del XVII secolo bestiame, prodotti agricoli, ferro e legname giungevano nella repubblica marinara con l'aiuto delle navi militari veneziane scavalcando gli oneri doganali austriaci, ma con la morte di Miklós Zrínyi e l'esecuzione di Péter Zrínyi, il commercio cessò definitivamente.

Nel 1700 le città di Genova, Livorno, Ancona, Trieste videro una crescita del traffico dei loro porti, ma l'imperatore austriaco Carlo III riportò l'equilibrio con l'espansione di Fiume e Trieste. Sorsero nuove tratte commerciali; in direzione di Fiume e Karlovac si estendeva la famosa via Carolingia attraverso la quale giungevano in Italia i prodotti agricoli e il bestiame ungherese e l'artigianato italiano poteva arrivare in Ungheria. La quantità dei rapporti commerciali italo-ungheresi costituiva il tre per cento circa del commercio estero dell'Ungheria dell'epoca.

La vecchia controparte, Venezia, con la perdita dell'indipendenza politica nel 1797 dovette assistere anche al suo tramonto commerciale e industriale, chiudendo con esso più di un secolo di relazioni economiche bilaterali veneziano-ungheresi.

Gabriella Anna Lovász

Italo-Hungarian commercial relationships, already initiated during the reigns of King Stephen and King Ladislao, intensified considerably in the medieval period. It was above all Venice and Florence which set up strong economic links with Hungary, the former to secure for herself the importing of the metal necessary to coin her own money, the latter in order to open up branches of commercial businesses. For Venice in particular, it was the start of a series of important economic links which ended only in 1797, when the historic Marine Republic lost her political independence.

olasz társaságok a magyar rézbányák kiaknázásában is döntő befolyással rendelkeztek. Luxemburgi Zsigmond 1433-ban újabb megállapodást köt Velencével, amely biztosítja a magyar és velencei kereskedők szabad közlekedését egymás birtokain. A török elleni küzdelemben Velence évi 60 ezer dukáttal segíti Mátyás király seregét, ám a török kérdés háttérbe szorulásával ezek a segélyek megszűnnek.

A nagy földrajzi felfedezések a Távolvelettel való kizárólagos kereskedelmi kapcsolatok megszűnésének veszélyét jelentették Velence számára, így a köztársaság igyekezett kereskedelmi kapcsolatait Magyarországgal megőrizni. Ez a periódus azért is volt fontos a kétoldalú kapcsolatokban, mert megindult a marhakivitel Magyarországról, (már Mátyás király megbízásából) amiért cserébe ékszereket, luxuscikkeket vásárolnak a magyar kereskedők. A mohácsi csatavesztés után a magyar marha Itáliába való szállítása veszélybe került, mert a magyar országgyűlés leállította a vágóállatok külföldreállítását, ráadásul a török veszély miatt sok itáliai kereskedő elmenekült Magyarországról. Az 1540-es években újból lehetőség nyílik a magyar búza és rozs Velencébe történő szállítására.

Az 1600-as években a kétoldalú gazdasági kapcsolatok főleg Erdély és Velence kereskedelmi együttműködését jelentették. Bethlen Gábor fejedelem évente 70–80 000 font értékben szállít higanyt, viasz, rezet, 3–4000 darab vágómarhát, 25–30 000 marhabőrt és egyéb hasznos cikket a köztársaságba. Ezért cserébe pénzt illetve gyapjút és selyemszövetet kapnak Itáliából. Velence évszázadok óta élelmiszer behozatalra szorult, hússzükségletének nagyobb hányadát Magyarországról szerezte be. Ám az 1600-as években a bécsi udvar megszünteti a velenceieknek bérbe adott felvásárlási engedélyt, akik, hogy kikerüljék az osztrák területeket, Horvátországon keresztül illetve török területeket érintve juttatják el a tengerig a szállítmányokat. A Zrínyi család horvátországi birtokairól szarvasmarha, mezőgazdasági termékek illetve vas- és faáru kerül velencei hadihajók segítségével a tengeri köztársaságba a XVII. században, kikerülve az osztrák vámkötelezettséget, de a kereskedelem Zrínyi Miklós halálával és Zrínyi Péter kivégzésével végleg megszűnik. Az 1700-as években Genova, Livorno, Ancona, Trieszt városok kikötőinek forgalom növekedését mutatják, III. Károly osztrák császár Trieszt és Fiume fejlesztésére helyezi a hangsúlyt. Új kereskedelmi útvonalak épülnek ki, így Károlyváros és Fiume irányába a híres Károly út, amelyen a magyar mezőgazdasági termékek és a magyar szarvasmarha Itália felé érkezik, és ahonnan az olasz kézműves termékek magyar földre kerülhetnek. A magyar – olasz kereskedelmi kapcsolatok aránya közel 3 százalékot mutat Magyarország külkereskedelmében ebben a periódusban.

A régi partner, Velence pedig 1797-ben politikai önállóságának elvesztésével együtt kereskedelmének és iparának lehanyaglását mutatja, lezárva ezzel a több évszázados kétoldalú magyar – velencei kapcsolatokat.

Lovász Gabriella Anna